

Ана КОЗИЋ

Филолошки факултет Универзитета у Београду

ana.kozic@hotmail.com

КРОЈЕЊЕ ПЕСМЕ:
ВИДОВИ (АУТО)ПОЕТИЧКЕ СВЕСТИ
У КЊИЗИ *ЦРТАЊЕ СТВАРНОСТИ*
МИРОСЛАВА МАКСИМОВИЋА

Сажетак: Рад се бави проучавањем поетичких и естетичких ставова Мирослава Максимовића, који долазе до изражаја у песмама из песничке књиге *Цртање стварности*. Посебна пажња посвећена је (1) тумачењу песама са аутопоетичким исказима и израженом песничком самосвешћу у овој збирци (песме попут „Шетање кејом“, „Вољење Слободе“, „Цртање стварности“, „Време Старих Песника“), (2) издавању интертекстуалних веза и различитих видова комуникације са српском песничком традицијом (посебно са Стеваном Раичковићем и Васком Попом), (3) повезивању песама из књиге *Цртање стварности* са експлицитним ставовима песника, израженим у есејима и разговорима, превасходно сакупљеним у књиге *Скривени њосао* и *Велики њоршор слободе*, (4) откривању и истицању поетичких константи у поезији Мирослава Максимовића. Издавањем различитих видова аутопоетичке свести у песничкој књизи *Цртање стварности* рад покреће и питања песничког односа према традицији, историјској и културној прошлости, али разматра и посебан однос између стварности и поезије, који представља препознатљиво обележје књижевног стваралаштва Мирослава Максимовића.

Кључне речи: Мирослав Максимовић, *Цртање стварности*, (ауто)поетика, песничка самосвест, песник, стварност, поезија

Тематски круг песничког дела Мирослава Максимовића обележила је потреба да се у поезији прикаже савремена свакодневица, испуњена *живошним радостима и тешкоћама*, са искуствима ситних промена али и крупних историјских догађаја на колективном и личном плану.¹ Ове теме обogaћене су и константним проблемским разматрањем значаја поезије, као и односа између поезије и стварности. О овоме сведочи и Максимовићево системско развијање и допуњавање претходних збирки, приређивање и груписање постојећих песама у нове облике и форме, што је код овог песника честа појава.

У овом раду пратићемо манифестовање (ауто)-поетичке свести у песмама из књиге *Цршање стварности*, имајући у виду да ове песме у контексту целокупног песничког стваралаштва Мирослава Максимовића отварају могућности за утврђивање поетичких константи његове поезије.

У средишту пажње наћи ће се оне песме из књиге које су обележене својеврсном песничком самосвешћу, и у којима до изражаја долазе Максимовићеви поетички и естетички ставови. Посебна пажња биће посвећена експлицитним аутопоетичким исказима песника, коментарима на сопствено дело, разговорима итд. У том смислу се, по значају, издвајају књиге *Велики њросћор слободе* и *Скривени њосао*. *Велики њросћор слободе* састоји се из песникових интервјуа, његових есеја и беседа, а посебну

1 Ова одлика Максимовићевог песништва вишеструко је препозната у литератури: Драган Хамовић истиче да је за Максимовићеву поезију карактеристичан простор „урбане свакодневице“ (Хамовић 1999: 145), Марко Паовица такође указује да Максимовић у баналном и свакодневном открива необично и несвакидашње (Паовица 2011: 104), Васа Павковић издваја приност у приказивању наизглед тривијалних збивања (Павковић 2011: 72), а Александар Лаковић истиче: „Песништво Мирослава Максимовића, успешно јавно започето још 1971. и 1972. године, одликује самосвојност, необичност, зачудност, осећај за меру и склад, игривост слика-представа и значења, ослањање на апсурд свакодневног, али и прошлог у лику традиције и литературе, уз присуство иронијског и зачудног дискурса“ (Лаковић 2019: 28).

драгоценост ове књиге чине Максимовићева ишчитавања српске песничке традиције (ту су текстови о Десанки Максимовић, Стевану Раичковићу, Матији Бећковићу, Слободану Зубановићу, Бранку Ћопићу итд.), док књигу *Скривени посао* сам аутор дефинише као крими-роман о судбини поезије у савременом свету, упућујући на то да је песничко стварање „скривени посао“ – израз који је Максимовић позајмио од другог великог (и њему блиског) песника, Стевана Раичковића.² У складу с тим, у овој књизи могу се наћи многи поетички текстови који пружају увид у „песничку радионицу“, откривајући стварне догађаје и анегдоте из песниковог живота које су послужиле као искра за стварање песама. Многе од тако насталих песама нашле су своје место у песничкој књизи *Цршање стварности*, па ови текстови могу помоћи у њиховом разумевању и тумачењу, како то и сам песник истиче:

Поетички текстови су откривање у скривеном послу. Суштину посла не могу да открију, ма колико се његови аутори трудили и били паметни, али могу да помогну нама да, као поарои-читаоци, приђемо скривеном послу читања поезије (Максимовић 2014: 135).

Песничка књига *Цршање стварности* састоји се из двадесет и једне песме односно три дела, с тим што се у првом и последњем делу налази само по једна песма, као увод и закључак целокупне књиге. Све песме, осим последње, у наслову имају синтагме са глаголским именицама (а то је случај и са насловом књиге) – „Сечење букве“, „Гледање моста“, „Прављење вина“, „Дување ветрова“, „Хва-

² О поетичким везама и песничком дијалогу између Стевана Раичковића и Мирослава Максимовића писано је најчешће поводом Максимовићевог сонетног венца *Скамњени*, али Јован Делић истиче да Раичковић није био само Максимовићев старији пријатељ и сарадник, већ да је био његов песнички узор, те да би се читава једна студија могла посветити дубљем разматрању односа између поетика ова два песника (Делић 2019: 8).

тање дима“, „Ловљење рибе“, „Читање књига“ итд. Поред песама које су нове, и писане посебно за ову књигу, ту се налази и песма „Гледање моста“ из раније књиге *Сећања једној службеника*, што сведочи о системском надограђивању тематских и поетичких проблема у поезији Мирослава Максимовића.

Готово све песме имају и такозване коауторе – личности које су својим делом, саветима, животима инспирисале песника на стварање, а међу њима су глумци, редитељи, књижевници, и други песници. У вези с тим, принципи песничке самосвести Мирослава Максимовића у овој збирци огледају се и у комуникацији са српском песничком традицијом – првенствено је то песнички дијалог са Васком Попом и Стеваном Раичковићем, али је значајно и присуство интертекстуалности и цитатности у песмама из ове књиге. Један од илустративних примера овог поступка јесте песма „Вољење Србије“ у којој Максимовић упућује на саме врхове српске родољубиве поезије: Оскара Давича, Тина Ујевића, Владислава Петковића Диса, Јована Дучића и Доситеја Обрадовића. Без препознавања њиховог присуства песма је осиромашена, а њено потпуно разумевање онемогућено. Избор који песник прави из песничке традиције којој припада, сведочи о његовим поетичким ставовима и сензибилитету. Уз ослањање на врхове родољубиве поезије у српској књижевности, Максимовић успева да реши проблемско питање о томе како написати родољубиву песму у савременом свету: родољубље потиче из љубави, па и родољубива песма постаје љубавна.³

У многим песмама ове збирке пише се о човековом раду рукама, било да је у питању сађење, ловљење, прављење вина итд. Ова одлика збирке

3 „И збиља, ако се име Србије замени неким женским именом (то се сугерише помињањем Југ-Богданове 'миле миљезнице'), песма се може читати као љубавна, чак се тако и Доситејеви Сербљи возбудити могу. Да ли је субјекта песме погледала жена зеленим језерима својих очију, или Србија очима својих зелених језера?“ (Максимовић 2017: 264).

сведочи о потреби да се човек приближи првобитним начинима стварања, да физички обнови своју повезаност са земљом, и да кроз опипљивост стварања посведочи о нематеријалном.⁴ Пише се о свакодневним пословима у животу савременог човека, али се о свему томе говори у поезији која надилази тренутне околности, дајући им вечна и универзална значења. Као пример може послужити песма „Мирисање ружа“: кроз опис сађења ружа говори о лепоти, вези са прецима и исконској повезаности човека са природом. Руже не интересују пензије, сахране, савети стручњака или други сегменти свакодневице – руже су безинтересне, њима је лепота циљ сам по себи.⁵ Поред тога, руже су залог спокоја који ће се, можда, достићи у смрти, а који је наговештен у лепоти, мирису и животу ружа:

да нам улепшају старост,
да мирно легнемо под руже,
међу своје који нас радосно чекају,
да гледамо одоздо корење ружа
које у ваздуху слободно миришу.
(Максимовић 2012: 52)

У књизи *Велики простор слободе* налази се текст „Смисао ружа“ који сведочи о реалном збивању које

4 Ову одлику књиге *Цршање стварности* истакао је и сам песник у разговору који је са њим водио Милош Милишић за *Повељу* 2015. године: „Већ при првом читању, може се приметити да у *Цршању стварности* има много описа рада, производње, конкретних послова. Мењање крова, ловљење рибе, гајење винограда и прављење вина, узгајање ружа... Можда је то потреба поезије да се супротстави данашњој стварности. Та стварност је похрлила у виртуелност: виртуелни послови, виртуелни новац, виртуелно дружење, е, онда ћу ја, каже поезија, да се вратим послу који се ради рукама и производима који се могу опипати“ (Максимовић 2017: 263).

5 Радивоје Микић истиче да се у књизи *Цршање стварности*, између осталог, „[...] љубав према народу и простору на коме он живи може повезати са наклоношћу према различитим облицима лепоте, према различитим изворима задовољства и среће – од којих један може бити и узгајање и мирисање ружа“ (Микић 2018: 119).

је песника инспирисало на размишљање о ружама, и настанак ове песме. Песма „Мирисање ружа“ потекла је од стварног сађења ружа, које је иницирала песникова супруга Искра Максимовић, те не изненађује што се управо она појављује као „коаутор“ ове песме. Кренувши од једног свакодневног догађаја као што је припремање баште и сађење цвећа, песник је успео да у тим радњама пронађе виши смисао, и да то преточи у песму:

Руже, дакле, постоје. Постојале би и без нас, људи. Као што бисмо, вероватно, и ми постојали да ружа нема. Али пошто постоје, за нас је веома добро што знамо да постоје. И у јесен, кад нестају у сну природе, и зими, док спавају, знамо да су руже и њихова лепота део нашег живота. Када сам писао песму „Мирисање ружа“ – а не би је било да није моје жене и њених ружа, те је зато, а и због њених каталога из којих сам покупио имена ружа, она коаутор песме – био сам свестан да је у Србији (која је општа тема *Цршања стварности*) богат живот ружа (Максимовић 2017: 340).

Ово је само један од примера који илуструју како у овој песничкој књизи долази до превођења стварности у поезију, што се сугерише већ и самим насловом – *Цршање стварности*.

О посебном односу између стварности и поезије, конкретног и апстрактног, на својеврстан начин сведочи песма „Вољење Слободе“. То је песма о слободи као појму, повезана и са стварном женском особом, глумицом која је присутна као коаутор – „по Слободи Мићаловић“. Песма почиње запитаношћу лирског субјекта о томе како се уопште може доћи до слободе. Потом следи каталог лако приступачних појмова са тим именом – кафана Слобода, робна кућа Слобода, споменик, глумица Слобода Мићаловић итд. Лирски субјекат се, међутим, пита како се може доћи до Слободе као појма, а не личног имена – зато се и пише великим словом.

У последњим стиховима поезија се открива као једини преостали простор слободе, а човек слободан само онда када пише.

У књизи *Скривени њосао* налази се текст под насловом „Како написати песму о појму“; он открива процес стварања песме „Вољење Слободе“. Објашњава се како један стварни тренутак из песничког живота – гледање телевизијске серије у којој водећу улогу тумачи глумица Слобода Мићаловић – буди у песнику идеју о песми, описујући при томе потешкоће са којима се песник суочава у настојању да напише песму о појму као што је слобода и да је, поред тога, повеже и са стварном женском особом која је то писање подстакла. Одговор на питање *како сјојити конкретнo и универзално* песник је пронашао угледајући се на ликовну уметност. Попут сликара, он је одлучио да речима нацрта (баш у песничкој књизи која носи наслов *Цршање стварности*) Слободин осмех, и да полазећи од њега открије простор метафизичког појма слободе:

Осмех је метафизика лица. Он лик са фотографије за личну карту изводи у неку другу димензију, пуко физичко постојање претвара у живот, пун значења. Слободин осмех чини њено лице лепим и особеним, одвлачи га у некакву метафизичку дубину у којој се слободно спајају два времена – време имена по коме је добила име и време њеног имена – и наговештава да је у добијање тог имена-појма умешано нешто јаче од случајног очевог расположења. Као да осмех, спајањем очију и зуба у примамљиво а неописиво светлуцање, упућује на божанску безвременост која се у људским мерама претвара у будућност и хоће да каже: ја сам слобода (примамљива а неописива). Ухватим у речи такав опис осмеха, и та слика одмота, одмах, читаву песму, до краја (Максимовић 2014: 122).

Почетак песме представља, дакле, вербални опис, вербалну транспозицију чулне појаве портрета глумице (првенствено њеног осмеха), а одговор

на питање шта је песник у том осмеху видео, води у дубље разумевање не само онога што је описано, или става описивача, већ и природе тога описа. Дескрипција осмеха „што унутрашњим луком / спаја зубе и очи / у светлуцање непознате будућности“ (Максимовић 2012: 11) претвара се у непрекидно и емотивно набијено трагање за инхерентном и скривеном поруком о слободи. У том смислу у песми се може пратити како се од почетка мења песничка позиција, све до откривања слободе у самом чину писања на крају песме – слобода је поезија.⁶

Песма „Шетање кејом“ проблематизује однос између живота и поезије, стварности и уметности, приказујући тај однос у тензији између тишине (мировања) и дешавања (пролазности):

Песници чезну
да живот додирну.
Јер не умеју да живе.
Понекад у песми учини им се
да су га такли,
у истом трену живот се одмакне,
у поглед тајанствене црнке склизне
или у врапцу одлепрша.
(Исто: 21)

Живот позива песнички субјекат на изражавање и интерпретацију, истовремено се удаљујући сваки пут кад лирски субјекат помисли да га је до-

6 Књига у којој су сакупљени песникови разговори, есеји, беседе носи, индикативно, управо наслов *Велики простор слободе*. Слобода се у готово свим текстовима (на неки начин) доводи у везу са поезијом, а као пример односа између ограничења и слободе Мирослав Максимовић објашњава форму сонета, који је обележио његово песничко стваралаштво: „Поезија је један од ретких људских великих простора слободе. И сјајан пример односа слободе и ограничења. Узмимо пример сонета. Имате ли, у историји, државу која је толико векова, као сонет, остала у истим, чврстим и непромењивим границама, са тако јаким, тиранским правилима понашања, а да је у тим границама толико слободе за све то време упражњавано? Када би људи умели да дођу до слободе на начин поезије, о слободи се више не би причало. Сви бисмо били слободни“ (Максимовић 2017: 176).

сегнуо, а кроз песнички израз и форму открива се и субјективност песничког субјекта – интерпретатора живота који шета голубачким кејом покушавајући живот да ухвати корацима, кад већ не може стиховима. Лирски субјекат ове песме истовремено покушава да продре у суштину живота, али и у суштину креације којом се изражава од унутрашњег ка спољашњем. Тема читаве песме открива се у одговору на непостављено питање представљачког потенцијала: може ли поезија (или уметност, независно од средстава које користи) достојно и верно представити живот и све његове појединости. Став лирског субјекта ове песме открива се у исказу да песници *узалуд* покушавају да стиховима додирну и ухвате живот. Проблем времена и одсуства постаје један од основних проблема у покушају да се живот ухвати. Парадокс уметности (па и поезије) лежи у томе што она ослобађа од пролазности, али истовремено осуђује на заточеност у једном тренутку – лишеност пролазности и смрти постаје и лишеност свих уживања и сласти живота. Живот је константно мењање, недостајање, пролазност, одсуство са свешћу о присуству негде другде, и зато је у стиховима неухватљив. У питању је одсуство лепоте која се слуги и наговештава, са надом да ће се испољити можда у поезији:

На кеју као ни у животу
нема лепих жена
оне су негде другде,
из школе, цвркутом, прођу девојчице
које ће постати лепе жене
и отићи негде другде.

(Исто: 22)

Слике свакодневице – шетња кејом, пси луталице, незадовољни пензионери, Европа с друге стране Дунава, кафански разговори – претапају се у стихове и постају упечатљиве песничке слике о томе како се поезијом не може додирнути живот, иако је то оно чему песници теже. С друге стране, о недо-

стижности живота стиховима пише се управо стиховима у песми, чиме се сутерише дубљи смисао и наговештава моћ и неопходност поезије, чак и ако нема довољно доброг и аргументованог разлога за њено постојање. Или можда баш зато.⁷

За праћење и тумачење видова аутопоетичке свести у овој књизи посебно треба издвојити песму која за коаутора има Васка Попу, и према којој и цела књига носи наслов: „Цртање стварности“. Ова песма упућује на одлике Попине поетике, изражавајући истовремено и песничке ставове Мирослава Максимовића, те доприноси осветљавању додирних тачака између ова два песника. Читава песма састоји се из упутстава о томе како бити песник и на који начин у поезији представити стварност:

Узми мало празне приче,
Добро је упакуј
Са доста шарених врпци,
Што више,
Да се нико не сети да погледа унутра.
(Исто: 26)

Упутства и императиви (*узми мало празне приче, узми један предмет, узми једног човека, крени изнова* итд.), као и ведар, шаљив тон којим се описује нешто озбиљно, једноставност и дубина песничке

⁷ У разговору који је са песником водио Бане Ђорђевић на питање: *Није лако песницима?*, које се надовезује на почетне стихове песме „Шетање кејом“, Мирослав Максимовић одговара: „Српским песницима сигурно није лако, самим тим што ни народу коме припадају није лако. Али поезија, као и још нека човекова креативна занимања (боље: позиви), човеку омогућује да се, у појединим тренуцима, испне на стваралачки врх, где се друкчије дише. Кад сте на том врху, имате осећање првобитног, безинтересног стварања. А знамо да првобитни стваралац нема људске бриге и муке. (Људски живот је кратковеки покушај да се приближимо том стању.) Вероватно тај моменат даје људима разлоге да се баве поезијом и кад никаквог здраворазумског разлога за то нема, као што и осталима улива неки неодређени респект према поезији чак и у (данашњем) времену кад поезију готово нико не чита и не размишља о њој“ (Максимовић 2017: 250).

слике упућују на Попине игре, и несумњиво су у дубљој вези са његовим песничким стваралаштвом. Овакво упућивање – на које нам сам песник указује – отвара могућности за дубље тумачење поетичких аналогичности између Васка Попе и Мирослава Максимовића. О овим паралелама сведочи и сам песник у разговору са Зораном Радисављевићем за лист *Полишика* 2009. године:

Ако се то што сам радио погледа из перспективе савременог српског песништва, лако се види да ми је Раичковић близак. То су многи приметили, али је мало ко уочио додирне тачке са Попиним начином писања. А има их. Рецимо: како једноставно дати сложену причу; или: како песничку слику претворити у мисао (Максимовић 2017: 238).

Песма „Цртање стварности“ настоји да пружи упутства и одговоре на неизречена питања: *Како мисао претворити у песничку слику? Како стварности уградити у поезију? Како бити песник?* Сегменти стварности, радње, појаве, једне за другом преобликују се у различитим тоновима у песничке слике, па песма актуализује потенцијал који поезија носи – способност да преиспитује и изазива стварност коју истовремено критикује и хвали. Однос између стварности и поезије огледа се у судару између темпоралности и безвремености, а песма пружа могућност грађења читавог света, једне друге, пречишћене (цртане) стварности, те се поезија за Максимовића (као и код Попе) приказује као својеврсна игра:

Уметности, једноставно, нема без игре. Оно што се не може разиграти, не може ни да *уметнички постоји*. Оно само постоји. Због тог момента игре, ваљда, често уметнике називају децом. Али да ли сте приметили колико су деца озбиљна, преозбиљна док се играју? Она кроз игру *стварају* живот. Шта је више „прави“ живот: онај који се игром ствара или онај који, мимо нас, пролази? (Стваралачка) игра нам от-

крива стварност онакву каква она заправо јесте, али је успавану, не примећујемо. Извлачи је из празнине постојања, лепу или ружну, дивљу или припитомљену, али стварну (Исто: 173).

У књизи *Скривени посао* Мирослав Максимовић, и то баш у тексту под насловом „Како бити песник“, пише о једној анегдоти са Васком Попом. Наиме, када се у једном разговору Максимовић Попи пожалио како не стиже да пише због свакодневних обавеза, Попа му је кратко одговорио: „Па, пиши о томе“. То је управо одговор на питање из наслова „Како бити песник“, а Максимовић о томе сведочи целокупним књижевним стваралаштвом, па и песмом „Цртање стварности“. Поезија за песника (п)остаје

онај део живота који му, животу, даје смисао („па, пиши о томе“) и тако, слободом смисла, успоставља равнотежу са нужностима без којих нема живота. Кад поезије не буде, неће бити ни живота, осим оног који је проста механика животне свакодневице (Максимовић 2014: 133).

За тему песничке самосвести значајна је и песма „Време Старих Песника“, која је посебно издвојена чињеницама да је то једина песма која нема глаголску именицу у наслову, као и да је последња песма у књизи, тако да представља својеврсни закључак свега претходно изреченог. Лирски субјекат описује морски дан, сунце, плажу, маслињак, кућу од камена и непоновљиву тишину, тишину која настаје из звука зрикаваца и таласа, а која је могућа само крај мора. Додатна вредност овакве песничке слике јесте у томе што такво море више не постоји, оно остаје сачувано још једино у песниковом сећању, и у поезији: „Сећам се мора кога нема“ (Максимовић 2012: 61).⁸

⁸ О посебној врсти сећања и чувања, које представља део задатка и улоге песника, пише се и у песми „Описивање глумице“, у следећим стиховима: „Ти памтиш / шта су рекли редитељи, / а

Описује се морско поподне четворице песника који уживају у храни, пићу и разговору. Ова хедонистичка слика бива прекинута јаким звуком, који није у сагласности са морским миром представљеним у претходним строфама; у питању је звук, јак „као хука векова“, који је произвео пад маслине старе триста година. Високи песник, један од четворице (а касније, у разговорима и есејима, Мирослав Максимовић открива да је у питању стварни догађај, а високи песник Стеван Раичковић)⁹ поставља питање о томе ко ће од њих о том догађају написати песму. На овај начин уведена је тема поезије, и односа између поезије и стварности, што је обележило ову збирку.¹⁰ Једноставно питање „Ко ће / о овоме, / написати песму?“ у песми о том догађају сведочи о својеврсном удвајању и пречишћавању стварности кроз филтере поезије, поступак који представља једну од поетичких константи Мирослава Максимовића. На крају песме песнички субјекат закључује:

Беше време када су и маслине падале слободно,
изнутра,
у присуству песника.

(Максимовић 2012: 62)

Лирски субјекат, један од четворице песника који седе крај мора, пише песму о томе како један

ја шта родитељи / и родитељи родитеља / и њихови родитељи“
(Максимовић 2012: 24).

9 У разговору који је песник водио са Весном Капор, он открива појединости о стварном догађају који је послужио као искра за настанак ове песме: „Иначе, то је реченица Стевана Раичковића. У августу 1972. седела су четири песника (Стеван, Радоња Вешовић, Рајко Ного и ја) у маслињаку на плажи Жањице, код Херцеговог, пијуцкала, мезила и разговарала. У једном тренутку, маслина поред нас с треском је пала. Сто и више година је расла и рађала и онда решила да се сруши у присуству песника. И она је очекивала да ће песници од ње направити нову стварност“ (Максимовић 20017: 278).

10 Радивоје Микић истиче да је управо Мирослав Максимовић (уз Стевана Раичковића) дао изузетно значајан допринос осветљавању и разумевању везе између књижевности и стварности, поезије и живота (Микић 2018: 121).

стваран догађај постаје предмет поезије, и самим тим добија виша значења – падање вековима старе маслине претвара се у певање о слободи и трајности народа, као и поезије. Маслина пада слободно, и изнутра, само у поезији.

Ова песма (попут многих других песама из ове књиге) настала је као песничка обрада стварног догађаја, о чему је остало сведочење песника, али она представља и много више од пуког препричавања једне анегдоте. Проблематизује се питање о томе која је стварност важнија – стварност поезије или стварност стварности:

Може ли се песма написати о нечему, о било чему, на неку тему коју је задао стицај околности? Дакле, није реч о томе да ли се свет огледа у песми, него да ли песма од нечега може да направи свет. Да ли је поезија свет? Тзв. стварност нема с тим везе (односно има, али улога јој је пасивна), поезија је стварност (Максимовић 2017: 278).

Песник сугерише да оно што се одигра у стварности постаје *стварно* тек онда када уђе у поезију. У складу с тим, песма „Време Старих Песника“ налази се на последњем месту у песничкој књизи *Цршање стварности* јер се њоме заокружује певање о односу између стварности и поезије.¹¹

Ако је *Цршање стварности* књига о Србији данас (како је сам песник у једном разговору дефинише), она је уједно и имплицитна поетика пес-

11 Распоред и избор песама сакупљених у књиге никада код овог песника није случајан – системско промишљање и структурисање дела обележило је књижевно стваралаштво Мирослава Максимовића. Сам песник истиче изузетно значајну разлику у писању збирки песама и књига песама, истичући да збирке чине скупину песама које могу постојати и засебно, док књига песама чини целину: „[...] постоји (невидљива) нит која их повезује у целину књиге – јединствено расположење, општа тема, иста форма. Пишући песме, песник пише књигу“ (Максимовић 2014: 117). Своју поезију он је увек сврставао у књиге, па је то случај и са песничком књигом *Цршање стварности*.

ника. Тумачењем различитих видова аутопоетичке свести у песмама из ове збирке открива се да песник тематизује не само начин настанка песме, већ да преиспитује и однос између стварности и уметности, као и место и улогу поезије у животу појединца и савременог света. Ове теме присутне су у целој песничкој књизи – од запитаности о томе није ли поезија само наговештај и бледа контура живота, у песми „Шетање кејом“ на почетку, до откривања да је стварност присутна и вредна једино у поезији, у последњој песми књиге:

Стихови нису довољни. Никад нису ни били. Али све оно чему „стихови нису довољни“ живи само у стиховима, оваквим или онаквим. Стварност за којом жудимо није оно што пипамо, гледамо и слушамо, него оно што стварамо (Максимовић 2017: 93).

Кроз тумачење песама у којима до изражаја долази песничка самосвест, откривају се тензије и борбе између темпоралности живота и безвремености поезије, између тишине и музике (слике и звука), између ефемерности и естетичности, целовитости и фрагментарности. Што се лирски субјекат више приближава стварности и животу, постаје јасно да је једина вредна стварност она која се *црпи* стиховима. У поезији песник успева да продре у оне појединости стварности које исијавају светлошћу значења и смисла, тако да, као и песме Мирослава Максимовића, сведоче о бесконачности естетског.

Извори

- Максимовић, Мирослав. *Црпање стварности*. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, 2012.
- Максимовић, Мирослав. *Скривени џоао*. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, 2014.
- Максимовић, Мирослав. *Велики џросћор слободе: есеји, зайиси, разјовори*. Београд: Чигоја штампа, 2017.

Литература

- Делић, Јован. „Памћење бола и његово превођење у поезију и културу“. *Памћење бола: зборник радова о њесништву Мирослава Максимовића*. Ур. Јован Делић. Нови Сад: Фондација Група Север; Плужине: Центар за културу, 2019. 7–18.
- Лаковић, Александар. „Уцелињење садржајних различитости у песништву Мирослава Максимовића“. *Памћење бола: зборник радова о њесништву Мирослава Максимовића*. Ур. Јован Делић. Нови Сад: Фондација Група Север; Плужине: Центар за културу, 2019. 28–42.
- Микић, Радивоје. „Песничко лебдење изнад историје“ (поговор) у: *Вољење Србије*. Мирослав Максимовић. Орашац: Задужбинско друштво „Први српски устанак“, 2018. 117–132.
- Павковић, Васа. „Мирослав Максимовић – песник приности“. *Поезија Мирослава Максимовића*, зборник. Ур. Ана Ћосић Вукић. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић“, 2011. 71–74.
- Паовица, Марко. „Заводљивост свакодневице (о песничком делу Мирослава Максимовића). Субакадемски прилог читалачким лудостима и слепоћама“. *Поезија Мирослава Максимовића*, зборник. Ур. Ана Ћосић Вукић. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић“, 2011. 75–127.
- Хамовић, Драган. *Песничке ствари*. Београд: „Филип Вишњић“, 1999.

Ana Kozić

THE MAKING OF A POEM:
TYPES OF (AUTO-)POETIC CONSCIOUSNESS
IN THE BOOK *DRAWING THE REALITY*
BY MIROSLAV MAKSIMOVIĆ

Summary

In this paper, the author views the auto-poetic and aesthetic attitudes of Miroslav Maksimović, which are expressed in the book of poems *Drawing the Reality*. Special attention is paid to the interpretation of single poems with

auto-poetic expressions and displayed poetic self-awareness in this collection. Also included in the study are intertextual connections and various types of lyrical communication with the Serbian poetic tradition, especially with Stevan Raičković and Vasko Popa. The focus of the paper lies on connecting the poems from the book *Drawing the Reality* with the poet's explicit attitudes, expressed in essays and conversations, primarily collected in the books *The Hidden Business* and *The Great Space of Freedom*. The author himself defines the book *The Hidden Business* as a crime novel about the fate of poetry in the modern world, pointing out that poetic creation is a "hidden job". Accordingly, in this book one can find many poetic texts that provide insight into the poetry workshop, revealing real events and anecdotes from the poet's life that served as a spark for the creation of the poems. Many of the poems thus created have found their place in the book of poems *Drawing the Reality*, so these texts are of great value for understanding and interpretation of Maksimović's poetry.

By highlighting different types of auto-poetic consciousness in the poetry book *Drawing the Reality*, the paper raises questions of the poetic relation to tradition, historical and cultural past, considering the special connection between reality and poetry, which is a recognizable feature of Miroslav Maksimović's literary work. All of these elements lead to the discovery of poetic constants in the poetry of Miroslav Maksimović.

Key words: Miroslav Maksimović, *Drawing the Reality*, poetry, reality, poetic awareness, poet